

Economia Circular: una nova quadratura del cercle

Delfi ROCA i ROCHE

Totes les coses bones són salvatges i lliures.
Henry David Thoreau

Introducció

Mai abans la humanitat havia estat tan bé. Amb les dades a la mà, els avenços de l'espècie humana quant al seu benestar han estat espectaculars. Per exemple, l'accés a l'educació, la millora de la salut o el control de la natalitat han millorat arreu del planeta. Les dades no enganyen; el 60% de les nenes dels països pobres finalitzen l'educació primària;¹ l'esperança de vida al món ja era de 70 anys l'any 2016;² i no podem seguir dient que la població no para de créixer, ja que l'any 2100 hi haurà al món el mateix nombre de nens d'entre 0 i 15 anys que ara: 2.000 milions.³ Això són fets. Fets que cal conèixer i actualitzar regularment, per tal de prendre decisions en funció de percepcions o clixés adquirits anteriorment. Com pensar que el món està dividit entre pobres i rics, quan és una dada totalment obsoleta avui dia. Perquè actualment només uns 700 milions de persones viuen amb menys d'1,9 dòlars per dia.⁴ La majoria dels gairebé 8.000 milions d'humans ja viuen i prosperen en societats desenvolupades. El món avança, malgrat que sembla que són pocs els que s'adonin.

També avança el capitalisme, expandint el sistema de valors de la societat de mercat. Avui dia tot sembla en venda. Els valors mercantils impregnen tots els aspectes de l'activitat humana. Tanmateix, el sistema capitalista, per tal de no canviar en essència, sempre ha sabut adaptar-se als nous temps. Una d'aquestes mutacions recents és la de capitalisme natural, com s'anomena la teoria que sustenta el sistema de l'economia circular, des de fa més de quaranta anys. Per tant, sense un canvi profund dels valors de la nostra societat serà difícil evitar la deterioració del medi ambient així com de la debilitació de la democràcia, ja que els governs són cada cop més febles davant el poder dels mercats.

El mal costum d'encasellar-ho tot

Els humans tenim tendència a encasellar-ho tot, a etiquetar-ho. A classificar el que ens envolta. A situar les coses i les persones a una banda i l'altra. Per exemple, ja de ben petits, durant els nostres jocs infantils, sempre hi havia el bàndol dels bons i el dels dolents. No conec ningú que jugués al bàndol neutre o gris. D'existir, deu ser algú molt especial. Hem pujat en una societat on les coses eren blanc o negre. Sense gaires matisos. O estàs amb mi, o ets el meu enemic. Potser és la raó que per a la majoria la vida segueix igual.

En efecte, sempre hem tingut tendència a la separació. A dividir el món entre rics i pobres. Entre ells i nosaltres. Entre elles i ells. Entre grans i petits. Entre locals i forasters. Entre blancs i foscos. En definitiva, aquest instint humà de separar les coses ha estat, i ho és encara, el protagonista de les nostres decisions. Alhora, és la causa de la nostra infelicitat, ja que ens fa viure en soledat. Separats d'un mateix, separat dels altres i separat de l'entorn que ens dona vida.

Això ho va sintetitzar molt bé durant una xerrada a la llibreria La Puça una persona que ens va visitar recentment. Va explicar als assistents un projecte de permacultura i benestar a Hondures, anomenat Edén de los Rafaelés. És un intent de trencar amb el que, segons ell, és l'origen dels mals que afecten els humans. La seva premissa és que la nostra espècie està desconnectada a tres nivells. En primer lloc, estem desconnectats de nosaltres mateixos, del ser interior, de l'espiritualitat que em sentit en un moment o altre. En segon lloc, estem desconnectats dels altres, vista la manera que tenim de relacionar-nos amb el proïsme, amb poca o gens empatia, poca solidaritat i nul ànim de cooperar de forma altruista. Finalment, estem desconnectats de l'entorn natural, de la biosfera, que sustenta la vida, i per tant, també a nosaltres.

He de dir que comparteixo plenament aquesta visió, tot i que m'estimo més fer servir el verb separació, en comptes de desconexió. Així tracto d'evitar associar els humans amb les màquines. Són elles les que es connecten i es desconnecten, o les que han de carregar les piles, no pas els humans. Les paraules són molt poderoses, per això cal fer-les servir amb molta cura. Són les creadores de nous marcs mentals. Els *think-tanks* ho saben prou bé.

L'economia circular i el capitalisme natural

Tanmateix, estem vivint un moment històric molt interessant. Fins i tot, aquest temps geològic ha estat anomenat antropocè, perquè per primer cop l'activitat humana ha estat la causant de canvis massius a escala mundial. Un fet que ningú no discuteix, excepte els interessats de sempre.

Per aquest motiu, de res servirà recordar avui que la sisena extinció ha començat, ni de recitar el llarg inventari de les conseqüències nefastes que la governança del sistema capitalista ha comportat per a totes les espècies vives del planeta. Un sistema, per cert, que també s'ha guanyat un neologisme: el necrocapitalisme.⁵ Aquest és un concepte definit per Banerjee (2008) com "les formes contemporànies d'acumulació organitzativa, que impliquen la desposseïció i la subjecció de la vida al poder de la mort. Es tenen en compte com funcionen les diferents formes de poder (institucionals, materials i discursives) en l'economia política, i també la violència i l'expropiació que se'n deriven". Prou sabem, doncs, que estem fent el préssec!

Fins al punt que avui ja s'ha deixat de parlar d'aturar l'escalfament global. Ens hem resignat que sigui inevitable. Més aviat del que es parla arreu, del que parlen els governs, els mitjans d'informació i les institucions econòmiques és de com adaptar-nos, com protegir-nos, com evitar les conseqüències provocades pel canvi climàtic causat per l'escalfament. Ens hem rendit? Hem perdut la primera batalla, quan teníem el coneixement, les dades i la capacitat d'actuar? Sembla que sí. Tot i que el que ens va faltar, el que ens falta encara, és la determinació necessària per canviar tot el que cal, ara que ha quedat clar que del que es tracta no és si anirem, o no, cap al col·lapse, sinó de quan hi arribarem.

Sobre l'economia circular, ja ha passat gairebé mig segle des que els primers autors escrivissin sobre aquesta evolució del sistema econòmic. La veien com una possible solució als problemes que ja s'albiraven els anys 70. Per exemple, amb el concepte del *cradle to cradle*⁶ (del bressol al bressol), Walter Stahel va crear unes expectatives reals, però que van ser només això, expectatives. De seguida, el model econòmic lineal existent va fer mans i mànigues per continuar existint. Ara, potser perquè veu que ja no li queda cap altra alternativa, el mateix model econòmic lineal està encaixant el cop, tot fent seva aquesta nova forma econòmica. D'aquí que siguin les grans corporacions les que liderin la promoció de l'economia circular, mirant de guanyar adeptes.

Però també s'està parlant del capitalisme natural. Aquest ha estat definit com "una crítica al 'capitalisme industrial' tradicional, que denuncia que el sistema tradicional del capitalisme no s'ajusta totalment als seus propis principis comptables. Liquidada el seu capital i l'anomena ingressos. Es descuida d'assignar cap valor a les enormes existències de capital que utilitza: els recursos naturals i els sistemes vius, així com els sistemes socials i culturals que són la base del capital humà".⁷

Per això, perquè no hi ha una altra alternativa, cal canviar la nostra visió del que ens envolta. Anar més enllà dels canvis cosmètics a què ens té acostumats el sistema imperant. Aquelles *reformes* que sembla que ho canvien tot perquè tot segueixi igual.

Però no es tracta de canviar només els sistemes segons siguin biològics o tècnics. Ni tan sols hauria de ser prioritari intentar emmirallar-nos en el funcionament d'un bosc madur, com a exemple de sistema biològic circular, o de fer que la tornada de la cançó de Pete Seeger *Garbage* esdevingui la guia per als sistemes tècnics circulars: "If it can't be reduced, reused, repaired, rebuilt, refurbished, refinished, resold, recycled or composted, then it should be restricted, redesigned or removed from production."

Es tracta de canviar la nostra visió del món, del sentit de la vida, de l'univers, fins a comprendre que no podem continuar vivint sense el que sempre ha estat sagrat. Es tracta de deixar de banda el *jojoisme*, l'egoisme, el materialisme i el mecanicisme, ja que no serveixen per restaurar el que hem fet malbé. Es tracta de tornar a apreciar la bellesa, l'harmonia i l'equilibri dels sistemes naturals que han estat capaços de funcionar, en moviment perpetu, des de fa milions d'anys. Mentre evolucionaven de manera natural. Es tracta de tornar a situar la nostra humanitat al lloc que realment ens pertoca, dins els sistemes naturals.

Conclusió

El títol de la meua ponència, *Economia Circular: una nova quadratura del cercle*, vol reflectir el que considero un problema irresoluble. Els elements que aporta com a solució a la situació econòmica, social, mediambiental i espiritual de l'espècie humana, no els pot resoldre si sola. Calen altres canvis dins la natura humana.

En opinió del que escriu, només un aprofundiment espiritual dels éssers humans, que ens porti a una visió humanista, alhora que teofànica, de la natura, ens podrà allunyar de les propostes que, com a cants de sirena, només ens duen fins al temut penya-segat. Cants que ens mantenen entretinguts, mentre anem perdent, l'un darrere l'altre, els nostres drets guanyats a pols el segle passat. Uns cants separadors que permeten assolir el poder polític a partits reaccionaris. Uns cants capaços de justificar l'espoli dels recursos, l'odi entre persones i la supremacia humana respecte a la resta d'espècies.

Tot plegat per dur-nos vers un final tràgic del no es salvaran ni els bilionaris que promouen la ideologia del transhumanisme, aquella que dona suport a l'ús de la ciència i de la tecnologia per millorar els éssers humans, que per tant consideren imperfectes, fins a arribar a crear uns nous éssers transhumans.

En definitiva, la pregunta a fer-se, a títol individual, és a quin dels dos bàndols es vol estar. Perquè cada cop estan més lluny l'un de l'altre. Com que el diàleg ja no és possible, alguns ja hem triat el misticisme i l'activisme. No hi veiem una altra sortida, si volem morir en pau.

És clar que també es pot triar mantenir-se al marge de tot plegat i mirar de seguir fent la viu-viu com fins ara. Amb l'advertiment que aquesta postura provoca una gran ansietat, a causa de la dissonància cognitiva que implica. Si és el cas, per tal de no patir gaire, recomano fer servir aquesta resposta de l'inefable Coluche: "Quand on voit c'qu'on voit, puis qu'on entend c'qu'on entend, on a raison d'penser c'qu'on pense."

Delfi Roca i Roche,

activista social i polític, membre del consell nacional de Progressistes - SDP

Notes

- 1- Data.worldbank.org. (2019). *Primary completion rate, female (% of relevant age group) | Data*. [online] Available at: https://data.worldbank.org/indicator/SE.PRM.CMPT.FE.ZS?end=2018&locations=XM&name_desc=false&start=1988 [Accessed 10 Aug. 2019].
- 2- Gapminder.org. (2019). *Fact Question 4*. [online] Available at: <https://www.gapminder.org/ignorance/ignorance-test/results/question-4/> [Accessed 10 Aug. 2019].
- 3- Gapminder.org. (2019). *Fact Question 5*. [online] Available at: <https://www.gapminder.org/ignorance/ignorance-test/results/question-5/> [Accessed 10 Aug. 2019].
- 4- Databank.worldbank.org. (2019). *Poverty and Equity | DataBank*. [online] Available at: <https://databank.worldbank.org/source/poverty-and-equity> [Accessed 10 Aug. 2019].
- 5- BANERJEE, S. B. (2008). "Necrocapitalism". *Organization Studies*, 29 (12), p. 1.541-1.563.
- 6- Product-life.org. (2019). *Cradle to Cradle | The Product-Life Institute*. [online] Available at: <http://www.product-life.org/en/cradle-to-cradle> [Accessed 10 Aug. 2019].
- 7- En.wikipedia.org. (2019). *Natural Capitalism*. [online] Available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Natural_Capitalism [Accessed 10 Aug. 2019].